

Взаємовідносини ЗУНР і Гетьманату Павла Скоропадського: на різновекторних напрямках

У статті досліджується нетривалий період взаємовідносин ЗУНР і Української гетьманської держави у листопаді – грудні 1918 р. Висвітлено звернення галицького проводу за військовою допомогою до П. Скоропадського, з'ясовано спонукальні мотиви її надання та обставини нереалізованості намірів гетьмана. Проаналізована реакція Ради Міністрів на львівські події, спроби одночасного встановлення дипломатичних відносин з регентським урядом Польщі та проводом ЗУНР. Показані заходи демократичної громадськості Наддніпрянини з підтримки галицьких українців.

Ключові слова: Західноукраїнська Народна Республіка, Гетьманат П. Скоропадського, січові стрільці, військова допомога, антигетьманське повстання, Директорія УНР.

Ruslan Pyrih

Relations between West Ukrainian People's Republic and Hetman Pavlo Skoropadskyi' Authority: on Multi-Vector Directions

The article investigates the short period of relations between the ZUNR (West Ukrainian People's Republic) and the Hetman's authority in November – December 1918. The different vector of their state – political aspirations is emphasized. The appeal of the Halitskyi troops to P. Skoropadskyi for military assistance was revealed, the motives of its provision and the circumstances of the failure to implement Hetman's intentions were analyzed. The position of the leaders of the Directorate and the Armed Forces on the priorities of the liberation struggle is determined. The reaction of the Hetman's government to the Lviv events, in particular the efforts of the pro-Ukrainian group of ministers to send a diplomatic mission to the ZUNR, the allocation of financial and military technical assistance, as well as the activity of the right part of the Cabinet of Ministers to establish diplomatic relations with the Polish Regency Council are analyzed. There are also described activities of the Naddiprianshchyna democratic community in supporting the brothers – Halicians – publication of appeals to Ukrainians, the formation of military units, fundraising, etc. It was established that P. Skoropadskyi's proclamation of a new political course on federating with non-Bolshevik Russia put an end to the hopes of a part of the Halician politicians for possible military assistance to the hetman, restrained from establishing diplomatic relations with him and facilitated the development of a united process with the restored UNR (Ukrainian People's Republic).

Key words: West Ukrainian People's Republic, Pavlo Skoropadskyi' Authority, Sich shooters, military aid, anti-hetman rebellion, Directory of Ukrainian People's Republic.

Історія відносин ЗУНР з гетьманатом не має ґрунтовних праць. Причина цілком зрозуміла – надто короткою була доба їх співіснування і різновекторними – цілі. У мемуарах сучасників містяться окремі відомості про пошук таких

контактів з боку галичан та реакцію на львівські події наддніпрянців¹. Відомі українські історики Д. Дорошенко і Н. Полонська-Василенко подають їх за спогадами О. Назарука². Окремі тематичні сюжети містяться в узагальнюючих працях

¹ Назарук О. Рік на Великій Україні: конспект спогадів з Української революції. – Відень, 1920; Цегельський Л. Від легенд до правди. Спогади про події в Україні, зв'язані з Першим листопадом 1918 року. – Нью-Йорк; Філядельфія, 1960; Коновалець С. Причинки до історії Української революції. – Б.м., 1948.

² Дорошенко Д. Історія України 1917-1923 рр. Т. II. – Київ, 2002. – С. 285; Полонська-Василенко Н. Історія України. – Т. 2. – Київ, 1992. – С. 510.

з історії ЗУНР М. Литвина і К. Науменка, О. Павлишина і О. Рубльова та ін.³. У 2008 р. спеціальну спробу історичної реконструкції відносин ЗУНР і Гетьманату зробив Р. Тимченко⁴. Повертався він до цієї теми й у доповіді на науковій конференції до 95-ї річниці проголошення Гетьманату П. Скоропадського у травні 2013 року⁵. Ці матеріали увійшли й до монографії автора за результатами дисертаційного дослідження⁶. Однак новітні студії цієї наукової проблеми відсутні. Нещодавно опубліковані документи Ради Міністрів Української Держави дозволяють істотно розширити уявлення про позицію офіційного Києва не тільки щодо ЗУНР, а й Регентського уряду Королівства Польського⁷.

Після видання цісарем Австро-Угорщини 16 жовтня Маніфесту «До моїх вірних австрійських народів» про перебудову імперії на федеративних засадах представницький орган українських депутатів Австрійського парламенту та місцевих сеймів – Українська Національна Рада у середині жовтня 1918 року проголосила українські етнографічні області Українською державою. В умовах загрози захоплення поляками Львова місцевий український гарнізон у ніч з 31 жовтня на 1 листопада 1918 р. перебрав владу у місті. Цього ж дня в австрійській комендатурі Києва отримали повідомлення зі Львова: «Вся влада перейшла в українські руки. Галицька освободжена Україна зі своєю столицею Львовом персилає привіт Великій Українській Державі і престольному городові Київові»⁸. До речі, телеграму прийняв черговий офіцер майор Матвій Яворський – майбутній український академік-марксист. Звернення до Великої України не було випадковим. Лідери ЗУНР сподівалися на її допомогу.

Поляки, в руках яких залишилося залізне сполучення, з перших днів намагалися встановити контроль над містом. Зав'язалися запеклі бої. Начальна команда прийняла рішення запросити військової допомоги у гетьмана П. Скоропадського. З цією метою до Києва відрядили члена Української Національної Ради Осипа Назарука та інженера Володимира Шухевича. За спогадами О. Назарука, 6 листопада вони дісталися Києва. У приймальній гетьмана зустріли командира полку січових стрільців Євгена Коновальця, який ці події датує 11 листопада⁹.

Очевидно, П. Скоропадський попередньо був проінформований про мету приїзду посланців ЗУНР і вивчав питання надання їй військової допомоги. Вислухавши О. Назарука про ціль візиту, запитав: «Скажіть відверто, хочете панів вирізати?». Той відповів, що йдеться про будівництво української держави. Після консультацій з військовим міністром Олександром Рогозою гетьман висловив намір послати на допомогу цілий полк січових стрільців, дислокованих у Білій Церкві¹⁰.

Планувалося, що вони дістануться кордонів Галичини під приводом виконання наказу про очищення залізниць від засилля колишніх військовополонених, а далі нібито самовільно перейдуть Збруч і будуть виключені зі складу українського війська. Такі конспіративні дії були обумовлені небажанням гетьмана втягуватися у конфронтацію з поляками, яких підтримувала Антанта. Крім того, П. Скоропадський пообіцяв 10 мільйонів австрійських крон, ескадрилью літаків, два панцерника, гаубичну батарею, військове спорядження.

Чому гетьман так легко погодився відправити на допомогу новонародженій ЗУНР саме

³ Литвин М., Науменко К. Історія ЗУНР. – Львів, 1995. – С. 125; Павлишин О. Зовнішньополітична орієнтація західноукраїнського проводу в 1918 р // Студії з архівної справи та документознавства. – 1999. – Т. 5. – С. 234; Павлишин О., Рубльов О. Західноукраїнська Народна Республіка. В кн.: Нариси історії Української революції 1917-1921 років. – Кн. 2. – Київ, 2012. – С. 179.

⁴ Тимченко Р. ЗУНР і Українська Держава: до історії відносин // Гетьманат Павла Скоропадського: історія, постаті, контрверсії. – Київ, 2008. – С. 123-131.

⁵ Режим доступу <https://sivertraining.org.ua/2015/05/25/utvorennya-zunr-i-getmanat-pavla-skor/>.

⁶ Тимченко Р. Відносини Української Народної Республіки і Західно – Української Народної Республіки (листопад 1918 – квітень 1920 рр.). – Київ, 2013.

⁷ Українська Держава (квітень – грудень 1918 року). Документи і матеріали у двох томах. – Київ, 2015.

⁸ Литвин М., Науменко К. Історія ЗУНР... – С. 120.

⁹ Коновалець Є. Причинки до історії Української революції... – С. 12.

¹⁰ Назарук О. Рік на Великій Україні: конспект спогадів з Української революції... – С. 6.

січових стрільців? На перший погляд відповідь зрозуміла. Хто ж як не вони мають стати на захист молодій західноукраїнській державності. Але не проста історія взаємовідносин особисто П. Скоропадського з січовиками дозволяє бачити й інші причини. На час інспірованого німцями державного перевороту 29 квітня 1918 р. січові стрільці несли охорону Центральної Ради. П. Скоропадський у спогадах пише, що того дня о 8-й год. вечора до нього прийшов начальник січовиків Коновалець, якому генерал поставив ультиматум або приєднатися до нього, або він буде арештованим. Старшина пообіцяв порадитися з січовиками, але ті частково розбіглися, решта закрилися в казармі. Така версія гетьмана¹¹.

За свідченнями Є. Коновальця, він заявив П. Скоропадському, що стрільці не можуть «через ніч переходити з табору до табору» і неприхильно оцінив сам спосіб його приходу до влади¹². Як відомо, січовики були роззброєні німцями. Частина з них вступила до Запорозького полку П. Болбочана та інших військових підрозділів. Є. Коновалець особисто не сприймав гетьманське правління і вбачав у ньому загрозу національній державності. За порадою Д. Дорошенка і Д. Донцова 29 липня Є. Коновалець та інші старшини відвідали П. Скоропадського і запропонували відновити військове формування січовиків. 23 серпня гетьман підписав наказ по армії про створення окремого загону січових стрільців¹³. Розквартирували його у Білій Церкві. На осінь налічувалося вже понад тисячу вояків. Стрільці склали присягу на вірність Українській Державі і гетьманові. Однак недовіра до політичного курсу уряду залишалася. Невдоволені вони були й досить пасивною реакцією П. Скоропадського на анулювання Віднем таємної угоди про створення на західноукраїнських землях окремого коронного краю у складі Австро-Угорщини. Тому восени 1918 р. в умовах назрілої поразки Четверного союзу і прогнозованої втрати гетьманом військового захисту Центральних держав, провід УСС вирішив під-

тримати очолюваний В. Винниченком Український національний союз у збройній ліквідації режиму П. Скоропадського.

Не зовсім приємні рефлексії гетьмана пов'язані й з іншим формуванням УСС у складі австрійських окупаційних військ під командуванням ерц-герцога Вільгельма Габсбурга, в особі якого певні українські політичні і військові кола вбачали альтернативу П. Скоропадському. Врешті зусиллями німецьких і австрійських дипломатів військове командування перевело січовиків ерц-герцога до Чернівців¹⁴.

Відоме й негативне сприйняття П. Скоропадським політичного галичанства. У спогадах він подає розлогі і однозначні трактування термінів «галичане», «галицьке українське направилення», «галицька орієнтація», «галицька закваска» та інші. Вони вживаються автором здебільшого не у сенсі територіальному, а насамперед для характеристики українського шовіністичного, антиросійського ідейного напрямку¹⁵.

Очевидно, П. Скоропадський з донесень Державної варті і Освідомчого відділу власного штабу мав інформацію про настрої білоцерківських січовиків, як і конспіративні заходи керівництва УНС проти гетьманської влади. Не випадково він тривалий час зводив з пропозицією Генштабу щодо переведення січовиків з Білої Церкви до столиці. На час приїзду посланців ЗУНР за допомогою, П. Скоропадський вже визначився для себе щодо зміни політичного курсу на федерування з небільшовицькою Росією і власної ролі у її відродженні. Не важко було спрогнозувати реакцію на фактичну відмову гетьмана від самостійності України з боку січовиків Є. Коновальця. За цих умов гетьману було вигідно позбутися такого неспокійного військового формування, на підтримку якого у кризовій ситуації розраховувати не доводилося.

Слід відзначити, що військове міністерство видало наказ про передислокацію січовиків, але стрілецька рада спочатку відклала його виконання, а потім майже одностайно вирішила

¹¹ *Скоропадський П.* Спогади. Кінець 1917 – грудень 1918. – Київ-Філадельфія, 1995. – С. 156.

¹² *Коновалець Є.* Причинки до історії Української революції. – С. 5.

¹³ *Корольчук М.* На чолі січових стрільців. Військово-політична діяльність Євгена Коновальця в 1917-1921 рр. – Київ, 2010. – С. 53.

¹⁴ *Тереженко Ю., Осташко Т.* Український патріот з династії Габсбургів. Вид. друге, доповнене. – Київ, 2011. – С. 48-54.

¹⁵ *Скоропадський П.* Спогади. – С. 123, 129, 132 та ін.

залишитися в Україні. Сучасна література подає Є. Коновальця як автора крилатого афоризму «Шлях на Львів лежить через Київ!». Полк січовиків під його командою став ударною військовою силою Директорії у поваленні гетьманського режиму. Пізніше, спростовуючи звинувачення у «зраді» через відмову йти на Львів, Є. Коновалець та інші старшини січовиків пояснювали це високою метою рятування України від з'єднання з Московщиною. А для цього, мовляв, треба було неодмінно повалити Гетьманат¹⁶.

Відомостей про виконання чогось з обіцяної П. Скоропадським допомоги галичанам зовсім обмаль. Серед надзвичайних і таємних фінансових видатків знаходимо запис про виділення 6 млн крб на допомогу Західній Українській Республіці¹⁷. За тогочасним курсом це понад 10 млн австрійських крон. Чи були вони переказані, куди і кому невідомо. Але певно не до Львова. Щодо можливості отримання цієї суми готівкою, то важко уявити, щоб хтось міг би за тих транспортно-безпекових умов перевезти чималу валізу з Києва до Львова. Хоч відомий галицький діяч, секретар внутрішніх справ ЗУНР Льонгін Цегельський писав, що приїхавши до Фастова, дізнався про 10 млн австрійських крон наявних у розпорядженні Директорії. На його думку, «це була якраз та сума, яку гетьман хотів дати через Назарука галичанам»¹⁸. Відомо, що доктор Л. Цегельський був палким адептом П. Скоропадського і зовсім неприхильним до О. Назарука, який не повернувся до Львова і брав діяльну участь у поваленні Гетьманату.

І. Дацків стверджує, що авіазагін на чолі з Петром Франком з під Одеси перелетів у до с. Красного біля Буська на Львівщині і став основою летунського полку УГА¹⁹. Навряд чи це повністю відповідає дійсності та пов'язано з обіцянками П. Скоропадського. Адже П. Франко від

початку боротьби з поляками бився у Львові в якості кулеметника, а шість літаків з Одеси перелетіли в Галичину тільки у грудні. Та й наказ про створення авіаційного підрозділу Дмитро Вітовський також видав у грудні після залишення Львова.

Тепер сформулюємо відповідь на запитання: чи міг П. Скоропадський допомогти галичанам? Дійсно, на прохання делегатів ЗУНР він мав намір вислати в Галичину полк січовиків. Можливо з кон'юнктурних міркувань. Якби полк почав передислокацію 12 листопада, то ще встиг би на завершальні бої з оборони Львова. Як відомо, цього не сталося.

Щодо надання гаубиць, панцерників та військового спорядження, обіцяного гетьманом галичанам, то стрімкий наступ січовиків та інших республіканських військ на Київ, напівоточення столиці, перерізання сполучення у західному напрямку, фактично унеможливили їх передачу. Та й виконувати цей наказ (якщо він існував) було нікому. Адже з початком антигетьманського повстання командувачі найближчих до Львова Подільського і Волинського корпусів генерали Петро Єрошевич і Сергій Дядюша перейшли на бік Директорії²⁰.

У міжвоєнній літературі та й пізніше дискутувалося питання: чи врятував би полк січовиків Є. Коновальця Львів від зайняття поляками. До того ж не тільки вони не прийшли на допомогу галичанам, а й 2,5-тисячне формування УСС з Чернівців. Його командування не рвалося до Галичини, очікуючи з часу на час захоплення Буковини румунськими військами. Що невдовзі й сталося. 11 листопада вони зайняли Чернівці²¹. Нам видається слушною думка воєнного історика Льва Шанковського про те, що й у разі приходу згаданих січовиків Львів утримати не вдалося б, хоч оборона його була б довшою²².

¹⁶ Коновалець Є. Причинки до історії Української революції. - С. 13.

¹⁷ Гай-Нижник П. Таємні видатки Гетьманату П. Скоропадського // Київська старовина. – 2000. – №4. – С. 46.

¹⁸ Цегельський Л. Від легенд до правди. Спомини про події в Україні зв'язані з Першим Листопадом 1918 року. – С.145.

¹⁹ Дацків І. Дипломатія українських державних утворень у захисті національних інтересів 1917-1923 рр. Тернопіль, 2009. – С. 352.

²⁰ Тинченко Я. Українські збройні сили березень 1917 р. – листопад 1918 р. (Організація. Чисельність. Бойові дії). – Київ, 2009. – С.229, 238.

²¹ Литвин М., Науменко К. Історія ЗУНР. – С. 34.

²² Шанковський Л. Українська Галицька Армія. Воєнно-історичний нарис. – Львів, 1999. – С.45-46.

Відомий український діяч і блискучий аналітик Євген Чикаленко 28 листопада занотував у щоденнику: «Тяжкі часи переживає Україна. Буковину вже зайняли румуни; незабаром, певно, й поляки захоплять Галичину. Бо їх війська багато в крулівстві, а галичанам з України ніхто не допоможе»²³. І то була правда. Гетьманська держава, якби й хотіла, вже не могла, а відроджувана УНР ще не могла.

Однак це зовсім не значить, що листопадові події у Львові не знайшли відгуку в Наддніпрянській Україні? З боку офіційного Києва публічної реакції не було все з тієї ж причини – не ускладнювати відносини з Польщею, за якою стоїть Антанта. Адже відразу після видання цісарем Австро-Угорщини 16 жовтня Маніфесту «До моїх вірних австрійських народів» і, очевидно, ще не знаючи про проголошення Українською Національною Радою (УНРадою) держави західних українців, Рада Міністрів 19 жовтня ухвалив постанову про заснування дипломатичного представництва Гетьманату в Польщі у статусі посольства 2-го розряду. На його утримання уряд асигнував 31 тис. крб. Головою посольства був призначений радник МЗС Олександр Карпінський²⁴. Підписали постанову прем'єр Федір Лизогуб і міністр закордонних справ Дмитро Дорошенко, який відразу ж виїхав до Європи у пошуках порозуміння з представниками Антанти. Однак формування складу дипмісії затягнулося, розпочалося антигетьманське повстання і вона не прибула до Варшави.

Журнали засідань Ради Міністрів Української Держави засвідчують, що події у Галичині по-різному сприймалися членами уряду. Зокрема, вони одержали підтримку в українофільської, національно орієнтованої частини міністрів. Склалося так, що одночасно з львівськими подіями 1 листопада розпочав роботу другий склад уряду Ф. Лизогуба, який був поповнений п'ятьма посланцями Українського національного союзу – відомими українськими діячами Андрієм В'язловим, Олександром Лотоцьким, Максимом Славінським, Петром Стебницьким і Володимиром Леонтовичем. З врахуванням Бо-

риса Бутенка і Всеволода Любинського «українці» склали майже половину нового кабінету міністрів. І тільки від'їзд глави МЗС Д. Дорошенка до Європи не дозволяв їм мати більшість. П. Скоропадський цей уряд оцінював як буржуазний, але з сильним українським забарвленням²⁵.

Першою задокументованою реакцією уряду на утворення ЗУНР була постанова: «Вислати до Галичини надзвичайну дипломатичну місію з дня 5 листопада». На її утримання асигнувалося близько 26 тис. крб. Іншою постановою ухвалили рекомендувати дипломатичним представником до Галичини відомого українського діяча Всеволода Прокоповича²⁶. Очевидно, ця ідея виникла під впливом подій у Львові при розгляді давно підготовленого проекту закону про створення за рубежом десятків консульських установ Української Держави – від Берліна до Владивостока. Цей закон був прийнятий 6 листопада. Він передбачав поряд з іншими заснування генеральних консульств у Відні і Будапешті та консульства у Львові. Постанова про відправку дипмісії до Галичини була опублікована у «Державному вістнику» лише 19 листопада.

Публічно першим з громадських організацій на львівські події відгукнувся УНС. В. Винниченко і М. Шаповал 7 листопада склали, а газета «Нова Рада» наступного дня опублікувала полум'яну відозву до громадян України з закликом допомогти рідній Галичині, записуватися до корпусу оборони краю, збирати кошти, харчі, одяг тощо. Хоч В. Винниченко рішуче виступав проти походу полку Є. Коновальця на Львів. Звернення до людної Наддніпрянщини видала й Головна рада галицьких, буковинських і угорських українців. Розпочався запис до добровольчого козацького загону імені Івана Гонти.

Відгукнулися насамперед колишні галичани, які працювали в міністерствах та установах. 11 листопада на засіданні Ради Міністрів державний секретар Сергій Завадський доповів, що група службовців Державної канцелярії – галичан звернулася з заявами надати двомісячну відпустку із збереженням зарплати. Уряд визнав за можливе задовольнити дане прохання²⁷.

²³ Чикаленко Є. Щоденник. Т. 2. – Київ, 2004. – С. 178.

²⁴ Українська Держава (квітень – грудень 1918 року). – С. 331.

²⁵ Скоропадський П. Спогади. – С. 296.

²⁶ Українська Держава (квітень – грудень 1918 року). – С. 296.

²⁷ Там само. – С. 363.

З відомих причин ціль відпусток у протоколах не вказувалася. З дозволу керівництва тимчасові відпустки оформляли й службовці окремих міністерств. Загін ім. І. Гонти під командуванням колишнього члена Центральної Ради підполковника Андрія Долуда 13 листопада дістався Львова і брав участь у боях проти поляків на Замарстинові та Жовківському передмісті.

На події у Львові активно відгукнувся відомий український діяч, голова Одеської військової ради полковник Іван Луценко. За його ініціативою була видана відозва до одеситів із закликом підтримати західних українців: «Злітайтеся же, орли, на поміч братам галичанам! Оборонім наше культурне, що в часи лиха зберегло і розвинуло найдорожчі скарби, культуру і свідомість національну, і тим причинилось до вашого сучасного державного і національного відродження. Доля Галичини зв'язана з нашою долею, її самостійність – опора нашої самостійності». Також повідомлялося про плани конкретних заходів: заснування Одеського та Подільського гайдамацьких загонів, відкриття поточний рахунків в одеському відділі «Українбанку», збирання пожертв речами та грошами. У середині листопада І. Луценко разом з групою одеських українців кілька днів перебував у Львові²⁸.

У Києві проводився збір коштів для ЗУНР. Зокрема, Людмила Старицька-Черняхівська повідомляла Головну раду галицьких, буковинських і угорських українців, що співробітники міністерства освіти зібрали 655 крб 80 коп. «на поміч братам-галичанам»²⁹. Міністри «української» групи внесли на розгляд Ради Міністрів проект постанови про виділення з Державної скарбниці значної грошової суми і направлення двох артилерійських батареї на допомогу галичанам. Міністр внутрішніх справ В. Рейнбот висловився проти, розцінюючи це як «акт ворожого виступу проти дружньої Польщі». Проект голосами міністрів – «несоціалістів» був провалений³⁰.

Перспектива надання військової допомоги ЗУНР з боку Української Держави викликала занепокоєння у Варшаві. 11 листопада на засіданні Ради Міністрів розглядалася отримана від Польського регентського уряду нота, в якій пропонувалося здійснити спільні заходи по відновленню порядку в Галичині. Уряд доручив МЗС скласти ноту-відповідь з врахуванням думок, висловлених міністрами. На жаль, журнали засідань не містять матеріалів обговорення питань порядку денного. Наступного дня така нота кабінетом міністрів була схвалена³¹. Її текст заступник міністра закордонних справ О. Палтов мав вручити представникові Польського регентського уряду. Слід наголосити, що у цей час МЗС фактично визнало легітимність «Ради регенераційної Королівства Польського», акредитувавши при уряді Української Держави Станіслава Ваньковського у ранзі надзвичайного посланника і уповноваженого міністра³². Хоч регентський уряд ще 11 листопада передав повноваження Юзефу Пілсудському і був розпущений.

Питання про призначення представника ЗУНР в Українській Державі виявилось складнішим. До Києва з певними дорученнями приїздили посланці галицького уряду, які не розглядалися як дипломатичні місії. В історичній і довідковій літературі стверджується, що тимчасовим представником ЗУНР був Григорій Микитей – співробітник австро-угорського посольства в Києві. Він був добре відомий старшинам січових стрільців Є. Коновальцю, Р. Дашкевичу, Чмолі по спільній просвітницькій роботі ще у довоєнній Галичині. Однак доручення державного секретаря іноземних справ ЗУНР Василя Панейка представляти республіку в гетьманській державі він отримав якраз після проголошення П. Скоропадським федераційної грамоти. Офіційне акредитування дипломатичного представника ЗУНР в Українській Державі було фактичним визнанням курсу гетьмана на відновлення Росії. Г. Микитей на цей шлях не став³³.

²⁸ Режим доступу: https://day.kyiv.ua/uk/print/79145_5/5; Тимченко Р. ЗУНР і Українська Держава: до історії відносин // Гетьманат Павла Скоропадського: історія, постаті, контрверсії. – С. 129.

²⁹ ЦДАВО України, ф. 2457, оп.1, спр. 61, арк.19-19 зв.

³⁰ Гетман П.П.Скоропадский. Украина на переломе. 1918 год. – Москва, 2014. – С. 105.

³¹ Українська Держава (квітень – грудень 1918 року). – С. 366.

³² Історія української дипломатії: перші кроки на міжнародній арені (1917-1923 рр.). Документи і матеріали. – Київ, 2010. – С. 284.

³³ Бажаємо до України. Змагання за українську державність на Буковині у спогадах очевидців (1914-1921 рр.). – Одеса, 2008. – С.870-871.

До питання про дипмісію до Галичини Рада Міністрів повернулася 12 листопада. Очевидно, В. Прокопович відмовився, тому була схвалена інша кандидатура на посаду дипломатичного представника Української Держави в Галичині – відомого українського діяча Олександра Саліковського³⁴. До підписання закону П. Скоропадським про його призначення справа не дійшла. Це вже був час, коли за завданням гетьмана визначний російський правник С. Завадський працював над текстом федераційної грамоти. А уряд 14 листопада (без Ф. Лизогуба) кадетською більшістю в один голос підтримав заборону проведення Національного конгресу, який ініціювали українські соціалістичні партії. Намір міністрів-українців вдатися на знак протесту до демісії випередив П. Скоропадський, відправивши уряд у відставку.

Наступного дня з'явилася грамота гетьмана про федерування з небільшовицькою Росією і новий, цілком проросійський уряд Сергія Гербея. В протоколах його засідань жодних згадок про допомогу Галичині не було й не могло бути. Тепер багатомільйонні таємні видатки з Державної скарбниці призначалися Північній, Південній, Добровольчій білим арміям, Державній варті, добровольчим офіцерським дружинам. Повідомлення про події в Галичині цензурувалися. Так, глава МВС Ігор Кістяковський заборонив публікувати ноту Української Національної Ради від 26 жовтня президентові США Вудро Вільсону³⁵. Київські часописи постійно подавали повідомлення про події в Галичині. Найбільше прихильними до боротьби галичан були публікації Сергія Єфремова у «Новій Раді»³⁶.

Викладений вище матеріал дозволяє зробити певні узагальнення. Лідери ЗУНР сподівалися на допомогу Української Держави у збройному захисті новопосталої республіки. Їхні перші звернення за допомогою до гетьмана П. Скоропад-

ського припали на час, коли той вже утвердився у намірах зміни політичного курсу на спілку з небільшовицькою Росією і вів активні пошуки контактів з представниками Антанти. Його швидка згода латентно направити до Галичини полк січових стрільців була продиктована бажанням позбутися ненадійного військового формування і не ввійти у конфлікт з Польщею, з якою Гетьманат ще у жовтні почав процес встановлення дипломатичних відносин.

Водночас проукраїнська група міністрів домоглася ухвал уряду про направлення до Галичини дипломатичної місії, призначення її керівником українського діяча, дозволу двомісячної відпустки державним урядовцям – галичанам, пропонувала виділення для ЗУНР коштів Державної скарбниці тощо. Демократична громадськість проводила заходи на підтримку галичан – видавалися відозви, збиралися кошти, був сформований козацький загін, який взяв участь у боях проти польських військ.

Проголошення П. Скоропадським у середині листопада федераційної грамоти і створення цілком проросійського уряду поклато край сподіванням проводу ЗУНР не тільки на отримання допомоги, а й на можливість об'єднання двох українських держав. Наступні галицькі делегації, які дісталися Києва, усвідомлювали приреченість гетьманського правління і входили у контакт з Директорією УНР. Попри неприхильність багатьох галицьких діячів до революційно-соціалістичних постулатів її очільників, в умовах необхідності захисту обох державних утворень і виходячи з високих ідейних мотивів об'єднання двох гілок українського народу 1 грудня у Фастові членами Директорії УНР і державними секретарями ЗУНР був підписаний так званий Предвступний договір про наступну злуку обох держав в одну. Відкривалася нова, обнадійлива і драматична сторінка українсько-українських відносин.

References

Bazhaïemo do Ukrainy. Zmahannia za ukrainsku derzhavnist na Bukovyni u spohadakh ochevydtsiv (1914-1921 rr.). – Odesa, 2008. – S.870-871. [in Ukrainian].

Hetman P.P. Skoropadskiy. Ukrayna na perelome. 1918 hod. – Moskva, 2014. – S. 105. [in Russian]

Doroshenko D. Istoriiia Ukrainy 1917-1923 rr. T.II. – Kyiv, 2002. – S.285; Polonska-Vasylenko N. Istoriiia Ukrainy. – T.2. – Kyiv, 1992. – S. 510. [in Ukrainian].

Istoriiia ukrainskoï dyplomatii: pershi kroky na mizhnarodnii areni (1917-1923 rr.). Dokumenty i materialy. – Kyiv, 2010. – S. 284. [in Ukrainian].

³⁴ Українська Держава (квітень – грудень 1918 року). – С. 366.

³⁵ Єфремов С. Публіцистика революційної доби (1917-1920 pp.). – Т. 2. – Київ, 2014. – С. 288.

³⁶ Там само. – С. 245-246, 260-261 та ін.

Lytvyn M., Naumenko K. Istoriiia ZUNR. – Lviv, 1995. [in Ukrainian].

Nazaruk O. Rik na Velykii Ukraini: konspekt spohadiv z Ukrainskoi revoliutsii. Viden, 1920. [in Ukrainian].

Konovalets Ye. Prychynky do istorii Ukrainskoi revoliutsii. B.m., 1948. [in Ukrainian].

Korolchuk M. Na choli sichovykh striltsiv. Viiskovo-politychna diialnist Yevhena Konovaltsia v 1917-1921 rr. – Kyiv, 2010. – S. 53. [in Ukrainian].

Pavlyshyn O. Zovnishnopolitychna oriiientatsiia zakhidnoukrainskoho provodu v 1918 r // Studii z arkhivnoi spravy ta dokumentoznavstva. – 1999. – T. 5. – S. 234. [in Ukrainian].

Pavlyshyn O., Rublov O. Zakhidnoukrainska Narodna Respublika. V kn.: Narysy istorii Ukrainskoi revoliutsii 1917-1921 rokiv. – Kn. 2. – Kyiv, 2012. – S. 179. [in Ukrainian].

Chykalenko Ye. Shchodennyk. T. 2. – Kyiv, 2004. – S.178. [in Ukrainian].

Skoropadskyi P. Spohady. Kinets 1917 – hruden 1918. – Kyiv-Filadelfiia, 1995. – S. 156. [in Ukrainian].

Shankovskyi L. Ukrainska Halytska Armiia. Voienno-istorychnyi narys. – Lviv, 1999. – S.45-46. [in Ukrainian].

Tereshchenko Yu., Ostashko T. Ukrainskyi patriot z dynastii Habsburhiv. Vyd. druhe, dopovnene. – Kyiv, 2011. – S. 48-54. [in Ukrainian].

Tynchenko Ya. Ukrainski zbroini syly berezen 1917 r. – lystopad 1918 r. (Orhanizatsiia. Chyselnist. Boiovi dii). – Kyiv, 2009. – S.229, 238. [in Ukrainian].

Tymchenko R. ZUNR i Ukrainska Derzhava: do istorii vidnosyn // Hetmanat Pavla Skoropadskoho: istoriia, postati, kontroversii. – Kyiv, 2008. – S. 123-131. [in Ukrainian].

Tymchenko R. Vidnosyny Ukrainskoi Narodnoi Respubliky i Zakhidno – Ukrainskoi Narodnoi Respubliky (lystopad 1918 – kviten 1920 rr.). – Kyiv, 2013. [in Ukrainian].

Tsehelskyi L. Vid legend do pravdy. Spohady pro podii v Ukraini, zviazani z Pershym lystopadom 1918 roku. Niu-York ; Filiadelfiia, 1960 [in Ukrainian].

Ukrainska Derzhava (kviten – hruden 1918 roku). Dokumenty i materialy u dvokh tomakh. – Kyiv, 2015. [in Ukrainian].

Yefremov S. Publitsystyka revoliutsiinoi doby (1917-1920 rr.). – T.2. – Kyiv, 2014. – S. 288. [in Ukrainian].